

tekst, hvori teorien anvendes. Hans, måske lidt modvilligt og sørgmodigt formulerede, diagnose er nok bedst udtrykt i følgende citat (p. 356): "Perhaps the major problem of the existing coalition literature taken as a whole is that theoretical development has not generally incorporated insights derived from empirical work while empirical studies have often failed to carefully connect their propositions with existing theory". Det er så sandt, som det er sagt; men ret beset hvad der kan siges om mange andre af statskundskabens områder. Browne antyder selv visse veje ud af denne situation for koalitionssteoriens vedkommende. Spørgsmålet er så, om de viser sig farbare.

Erik Damgaard

Frank Bundgaard, *BYsociologi og social virkelighed*, København: Akademisk Forlag, 1983, 208 s., 80,00 kr.

Interessen for, hvad der foregår i byerne, og byernes funktioner i det kapitalistiske samfund, er i de sidste 10-15 år blevet udgangspunktet for en række såkaldte bysociologiske teorier og diskussioner. Et af de nyeste danske bidrag er bogen "BYsociologi og social virkelighed", der er skrevet af mag.art. i Kultursociologi ved Københavns Universitet, Frank Bundgaard.

Udgangspunktet for bogen var egentlig ved inddragelse af bysociologiske teorier at opbygge en teoretisk model med hvilken den empiriske virkelighed i Københavns-området kunne undersøges. Men det viste sig hurtigt, at mange af de dominerende bysociologiske teorier byggede på en række problematiske forudsætninger. Forfatteren fandt derfor, at det var nødvendigt at identificere og undersøge holdbarheden af de mere eller mindre explicitte antagelser og strukturer, der ligger til grund for de dominerende bysociologiske positioner. Dette bliver bogens problemstilling, og forfatteren håber på lidt længere sigt at kunne skabe et grundlag for empiriske undersøgelser af den sociale virkelighed i byerne.

Der bliver i bogen gennemgået følgende bysociologiske hovedpositioner: 1) humanøkologien, 2) byteorier omkring boligklasser og urban managers, 3) byteorier omkring arbejdskraftens kollektive konsumtion og de sociale bevægelser. Gennemgangen og diskussionen af de to første positioner er meget grundig og fylder mere end halvdelen af bogen, men konklusionerne er velkendte og kunne efter min mening godt være kortere.

Det vigtigste afsnit i bogen er imidlertid diskussionen af byteoriene vedrørende arbejdskraftens kollektive konsumtion og de sociale bevægelser, hvor der naturligvis først og fremmest fokuseres på Manuel Castells' teorier. Der hersker en del forvirring og misforståelser omkring Castells' arbejder, og en af de gode ting ved denne nye gennemgang af Castells' produktion er, at der grundigt gøres rede for de forandringer, der hele tiden sker med disse teorier. Og frem for alt gøres der grundigt op med mange af Castells' postulater i modsætning til de alt for mange andre gennemgange, der relativt ukritisk overtager Castells' teorier. Bogen er centreret omkring dels Castells' forsøg på af afklare bysociologiens videnskabelige

tekst, hvori teorien anvendes. Hans, måske lidt modvilligt og sørgmodigt formulerede, diagnose er nok bedst udtrykt i følgende citat (p. 356): "Perhaps the major problem of the existing coalition literature taken as a whole is that theoretical development has not generally incorporated insights derived from empirical work while empirical studies have often failed to carefully connect their propositions with existing theory". Det er så sandt, som det er sagt; men ret beset hvad der kan siges om mange andre af statskundskabens områder. Browne antyder selv visse veje ud af denne situation for koalitionsteoriens vedkommende. Spørgsmålet er så, om de viser sig farbare.

Erik Damgaard

Frank Bundgaard, *BYsociologi og social virkelighed*, København: Akademisk Forlag, 1983, 208 s., 80,00 kr.

Interessen for, hvad der foregår i byerne, og byernes funktioner i det kapitalistiske samfund, er i de sidste 10-15 år blevet udgangspunktet for en række såkaldte bysociologiske teorier og diskussioner. Et af de nyeste danske bidrag er bogen "BYsociologi og social virkelighed", der er skrevet af mag.art. i Kultursociologi ved Københavns Universitet, Frank Bundgaard.

Udgangspunktet for bogen var egentlig ved inddragelse af bysociologiske teorier at opbygge en teoretisk model med hvilken den empiriske virkelighed i Københavns-området kunne undersøges. Men det viste sig hurtigt, at mange af de dominerende bysociologiske teorier byggede på en række problematiske forudsætninger. Forfatteren fandt derfor, at det var nødvendigt at identificere og undersøge holdbarheden af de mere eller mindre explicitte antagelser og strukturer, der ligger til grund for de dominerende bysociologiske positioner. Dette bliver bogens problemstilling, og forfatteren håber på lidt længere sigt at kunne skabe et grundlag for empiriske undersøgelser af den sociale virkelighed i byerne.

Der bliver i bogen gennemgået følgende bysociologiske hovedpositioner: 1) humanøkologien, 2) byteorier omkring boligklasser og urban managers, 3) byteorier omkring arbejdskraftens kollektive konsumtion og de sociale bevægelser. Gennemgangen og diskussionen af de to første positioner er meget grundig og fylder mere end halvdelen af bogen, men konklusionerne er velkendte og kunne efter min mening godt være kortere.

Det vigtigste afsnit i bogen er imidlertid diskussionen af byteoriene vedrørende arbejdskraftens kollektive konsumtion og de sociale bevægelser, hvor der naturligvis først og fremmest fokuseres på Manuel Castells' teorier. Der hersker en del forvirring og misforståelser omkring Castells' arbejder, og en af de gode ting ved denne nye gennemgang af Castells' produktion er, at der grundigt gøres rede for de forandringer, der hele tiden sker med disse teorier. Og frem for alt gøres der grundigt op med mange af Castells' postulater i modsætning til de alt for mange andre gennemgange, der relativt ukritisk overtager Castells' teorier. Bogen er centreret omkring dels Castells' forsøg på af afklare bysociologiens videnskabelige

status, dels Castells' analyser af den kollektive konsumtion, staten og de sociale bevægelser i byerne.

Med udgangspunkt i Althussers epistemologi, kræver Castells, at videnskabelig erkendelse må være i besiddelse af et teoretisk objekt eller et specifikt urbant realobjekt. Dette var ikke tilfældet for de tidligere byteorier, der karakteriseres af Castells som enten en almen sociologi, hvor der ikke afgrænses et specifikt teoretisk objekt, eller en ideologi, der foregiver at tale om byen, men som i virkeligheden taler om nogle livsformer under kapitalismen. For Castells er de bymæssige rum primært et resultat af sociale processer, der på sin side er determineret af den sociale struktur. Rummet er afhængig snarere end uafhængig variabel. Forståelsen af den rumlige struktur og de bymæssige problemer må derfor ifølge Castells tage afsæt i en forståelse af den sociale struktur, der har produceret den rumlige struktur. Med disse udgangspunkter tager Castells fat på at reformulere en videnskabelig bysociologi. Dette kræver, at der kan identificeres rumlige enheder, som karakteriseres ved, at nogle af de sociale processer, der folder sig ud deri, er specifikke for en given rumlig enhed. Castells' pointe er, at der igennem den kollektive konsumtions rumlige strukturering frembringes rumlige enheder, som sætter fysiske grænser for (dele af) arbejderklassens hverdagsliv. Denne bestemmelse af det bymæssige rum som den kollektive konsumtions rumlige enheder betyder, at Castells' teoretiske objekt er den kollektive konsumtions processer og realobjektet er den kollektive konsumtions rumlige enheder, fordi han mener, at disse enheder repræsenterer sammenfaldende rumlige og sociale enheder.

Frank Bundgaard viser imidlertid, at Castells ikke er i stand til positivt at begrunde det postulerede sammenfald mellem de nævnte rumlige og sociale enheder. Det vises også, at det ikke lykkedes for Castells at forklare, hvorfor konsumtionsprocesserne domineres af den kollektive konsumtion. Endvidere afvises i bogen Castells' antagelser om udviklingen af afgrænsede enheder for arbejdskraftens reproduktion, fordi dette bygger på et postulat om en generel tendens til rumlig koncentration af produktionsmidlerne. Det påvises nemlig, at der ikke har fundet en sådan udvikling sted. Konklusionen kan kun blive, at det ikke lykkes for Castells at definere et specifikt bysociologisk genstandsfelt. Men alligevel har Castells påpeget nogle processer i byerne som har fået en stigende betydning og som det er vigtigt at analysere. I sine bestræbelser på at definere en specifik bysociologi har Castells imidlertid helt bevidst indsnævret genstandsfeltet og koncentreret sig om de sociale processer, som han mente udviklede sig inden for afgrænsede sociale enheder. Herved bliver det altså ikke Castells' hensigt at analysere den totale sociale virkelighed i byerne. Og i forhold til et sådant projekt er det selvfølgelig, som det påpeges i bogen, meget problematisk at indsnævre genstandsfeltet. Især er likvideringen af rummets materialitet et vildspor. Jeg undrer mig derfor over, at forfatteren helt undlader at diskutere de nyere bysociologiske positioner, der fremhæver, at skabelsen, organiseringen og tilegnelsen af de bymæssige rum har betydning for, hvad der sker i byerne. Disse byteorier burde have været medtaget i stedet for de lange omtaler af de tidligste byteorier. Castells' problem med genstandsbestemmelsen afspejler ifølge forfatteren også, at Castells roder rundt i teori/empiri-forholdet. Castells forstår tilsyneladende ikke, at når man skal foretage en empirisk analyse, må man nødvendigvis inddrage de

konkrete forhold, som den almene analyse har holdt udenfor betragtningen. Derfor forbliver den konkrete rumlige struktur stående uden for Castells' analyser.

På samme måde får Castells en række problemer med sin statsforståelse. Først opfattede Castells statens interventioner som nødvendige på grund af strukturelle lovmæssigheder. Senere opfattes staten også som et produkt af klassekampen. Det viser, at Castells ikke magter at sammentænke statens strukturelle og klassekampsmæssige bestemmelse, hvorfor han således kommer til at operere med to statsforståelser. Forfatteren viser endvidere, at Castells i sin analytiske skelnen mellem struktur og praksis ikke medreflekterer den konkrete, historiske dialektik mellem strukturer og praksis'er, idet han forsøger at lave en struktur-teori og en praksis-teori uafhængigt af hinanden.

For Castells bliver statsliggørelsens konsekvenser, at hele den kollektive konsumptions sfære politiseres, fordi de statslige reguleringer involverer brede dele af befolkningen og finder sted på basis af åbne politiske diskussioner og beslutninger. Derved sker en objektiv almengørelse af system-oppositionens kilder og brede dele af befolkningen organiseres i sociale bevægelser. Castells forklarer imidlertid ikke, hvorledes dette mere præcist kan finde sted, og hvorfor det nødvendigvis giver sig udtryk i en grundlæggende modstand mod hele det kapitalistiske system, men antager tilsyneladende, at de strukturelt betingede bymæssige modsætninger under alle omstændigheder fremkalder aktioner fra de berørte befolkningsgrupper. I bogen nævner Bundgaard en række andre forhold - som f.eks. eksistensen af et socialt netværk mellem deltagerne, aktionserfaringer m.m. - der også må inddrages i overvejelserne over, hvorledes de sociale bevægelser konstitueres, men jeg savner en diskussion af Castells' vurderinger af mulige og relevante effekter af disse bevægelsers aktiviteter. Castells pointerer i relation hertil, at de sociale bevægelser kun i en alliance med arbejderklassen kan være med til at ændre produktionsforholdene. Herved overser Castells efter min mening de sociale bevægelser og de ikke-klassebaserede politiske kræfters reelle betydning, da en grundlæggende ændring af samfundet også må indebære ændringer af andet end produktionsforholdene. Castells indsnævrer med andre ord sit politikbegreb, og han bliver ikke i stand til at se de sociale bevægelser selvstændige og vigtige betydning for politiseringen af behovsområderne og forsøg på at ændre en række hverdagsforhold. Disse forhold er det væsentligt også at få inddraget i de bysociologiske diskussioner.

Forfatteren konkluderer, at det ikke lykkes Castells at levere en adækvat teoretisering af den bymæssige problematik, ligeså lidt som det lykkes ham at gennemlyse så afgørende problemer som de sociale bevægelser og statsinterventionernes konstitutionssammenhænge. På baggrund af en sådan konklusion er det selvfølgelig interessant, hvorfor Castells har spillet en så central rolle i den nye bysociologi. Forfatteren mener, at svaret må søges i, at Castells har været i stand til at rejse en række yderst relevante spørgsmål om udviklingen i byerne. At han ikke har kunnet give mere adækvate og konsistente teoretiske modeller er så noget andet. I relation til dette mål, vil jeg konkludere, at dette arbejde har givet bedre muligheder for at kunne opbygge en sådan almen teoretisk model om, hvad der foregår i byerne. Bogen skal hermed anbefales.

Hans Jørgen Jensen